

İNSAN HAKLARI, YURTTAŞLIK VE DEMOKRASİ DERSİ KONU ÖZETİ

1. ÜNİTE: İNSAN OLMAK

İNSAN OLMAK

İnsan diğer canlılar gibi çoğalır, solunum yapar, beslenir, büyür, hareket eder, yaşlanır ve ölür.

İnsanı diğer canlılardan ayıran özellikler şunlardır:

1. İnsan düşünen bir canlıdır.

- Anlar, akıl yürütür ve uygun çıkarımlarda bulunur.
- Araç gereç yapar, bunları kullanıp geliştirir. Teknoloji üretir.
- Konuşur, sorgular ve fikir üretir.
- Bilgi ve beceriler edinir, bunları diğer insanlara öğretir.
- Karşılaştığı sorunlara çözümler üretir.

2. İnsan sosyal bir canlıdır.

- Diğer insanlarla bir arada yaşama, sevmek, sevilme, kabul görme gibi ihtiyaçlar duyar.
- Korunma, barınma ve kurallara uyma gibi gereksinimlerini karşılamak ister.
- Kültürel değerler üretir.

3. İnsan duyguları olan bir canlıdır.

- Mutluluk, neşe ve üzüntü gibi duygulara sahiptir.
- Sanat, estetik gibi değerler üretir.

İnsan çeşitli özellikleri nedeniyle diğer canlılardan ayrıldığı için değerli bir varlıktır. Bireysel ve toplumsal yaşamında; diğer insanların haklarını gözetmek, iyiye yönelmek, adil ve eşit davranmak insanları erdemli yapan özelliklerdendir. Bu özelliklerin yanı sıra karşılıklı sevgi ve saygı, anlayışlı olma, yardımlaşma, dayanışma, vefa, duyarlılık gibi değerler de insanı insan yapan nitelikler arasında yer almaktadır.

DOĞUŞTAN GELEN HAKLARIMIZ

Her insanın doğuştan gelen hakları vardır. Başkalarının yaşama şekline müdahale etmeden kendi yaşamımıza yön verme özgürlüğüne hak denir. Haklarımız devlet tarafından anayasayla güvence altına alınmıştır.

Temel haklarımızın özellikleri

1. Vazgeçilmez
2. Devredilmez
3. Dokunulmazdır.

Temel Haklarımız

- 1.Yaşama hakkı
- 2.Vatandaşlık hakkı
- 3.Sağlık hakkı
- 4.Eğitim hakkı
- 5.Kişi dokunulmazlığı hakkı
- 6.Düşünce ve ifade özgürlüğü hakkı
- 7.Din ve vicdan özgürlüğü hakkı
- 8.Özel yaşamın gizliliği hakkı

Temel haklara sahip olmanın hiçbir şartı ve sınırlaması yoktur. Tüm insanlar herhangi bir ayırım (din, dil, ırk, cinsiyet, yurttaşlık vb.) gözetilmeksizin yalnızca insan oldukları için temel haklara sahiptir.

HAKLARIM

Çocuklar bedensel ve zihinsel bakımdan özel güvence ve korunmaya ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 20

Kasım 1989'da Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi kabul etmiştir. Bu sözleşmeye göre on sekiz yaşına kadar her insan çocuk kabul edilir ve aşağıda belirtilen çocuk haklarına sahiptir. Devletimiz de sözleşmeyi imzalayan taraf ülkelerden biridir.

Bu sözleşmeye göre 18 yaşına kadar herkes çocuk kabul edilir.

Çocuk Hakları

- Yaşama, Gelişme Ve Vatandaşlık Hakkı
- Sağlık Hakkı
- Eğitim Hakkı
- Oyun Hakkı
- Dinleme Hakkı
- Katılım Hakkı
- Can, Mal ve Beden Dokunulmazlığı Hakkı
- İstismar Ve İhmalden Korunma Hakkı

ÇOCUKLUK VE YETİŞKİNLİK

Çocukluk Ve Yetişkinlik: İnsan hayatı 5 dönemden oluşur;

1. Bebeklik	2. Çocukluk	3. Gençlik
4. Yetişkinlik	5. Yaşlılık	

Hak, özgürlük, sorumluluk ve görevlerimiz yaşadığımız döneme göre farklılık gösterir. Yetişkin insanlar kendi kararlarını alabilir ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilir ancak çocuklar yetişkinlerin desteğine ihtiyaç duyarlar. Büyüdükçe görev ve sorumluluklarımız değişir. Biz büyüdükçe görev ve sorumluluklarımız değişir. Yetişkin bireylerin ev ortamını düzenli tutmak, ailenin maddi ihtiyaçlarını karşılamak gibi

temel sorumlulukları vardır. Çocuklar aileleri ile ilgili kararlar alınırken fikirlerini söyleme hakkına sahiptir.

2. ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

Özgürlük, kişinin herhangi bir zorlama olmadan kendi düşüncesine dayanarak karar vermesidir. Özgür ve sorumlu olan tek canlı insandır. Diğer canlılar yaptıkları davranışlar hakkında düşünmezler.

Onlar içgüdüleriyle hareket ederler. Dolayısıyla yaptıkları davranışlardan sorumlu değildirler. Fakat insanlar nasıl davranmaları gerektiğini düşünürler ve ona göre hareket ederler. Verdikleri kararlar onlara aynı zamanda sorumluluk yükler. Sorumluluk, insanın verdiği kararların sonuçlarına katlanmasıdır.

Bizi ilgilendiren konularda bir karar alınırken fikrimizi söylemek bizim hakkımızdır. Düşüncelerimizi ve kararlarımızı özgürce dile getirebiliriz. Ancak düşüncelerimizi ifade ederken, bir davranışta bulunurken ve seçimlerimizi yaparken sonuçlarını düşünmek zorundayız. Çünkü verdiğimiz her kararın yaşamımızı etkileyen sonuçları vardır. Bunları düşünerek hareket etmek ve kararlarımızın sonuçlarına katlanmak bizim sorumluluğumuzdur.

İNSAN OLMANIN SORUMLULUĞU

Dünya sadece insanlara ait değildir. İnsanlar dünyayı diğer canlılarla paylaşmaktadır. Yaşadığı çevrenin bir parçası olan insan; kendisine, ailesine, arkadaşlarına, doğaya, çevreye, hayvanlara ve ortak kültür mirasına karşı sorumludur.

İnsanın kendine karşı sorumlulukları

- * Beden ve ruh sağlığını korumak
- * Kendini yetiştirip iyiye ve doğruya yönelmek
- * Zamanını verimli kullanmak
- * İnsan onuruna yakışır şekilde yaşamak

İnsanın ailesine karşı sorumlulukları:

- * Aile bireylerine karşı saygı ve sevgi göstermek
- * Aile içinde görev ve sorumluluklarını yerine getirmek
- * Dürüst davranmak
- * Aile bireyleri ile yardımlaşma ve dayanışma içerisinde olmak

İnsanın arkadaşlarına karşı sorumlulukları:

- * Arkadaşlarının düşüncelerine ve haklarına saygı göstermek
- * Onların başarılarını ve olumlu davranışlarını takdir etmek
- * Sırlarını başkalarıyla paylaşmamak

İnsanın diğer insanlara karşı sorumlulukları:

- * Onların haklarına saygılı olmak
- * Yardımlaşmak

İnsanın hayvanlara karşı sorumlulukları:

- * Hayvanlara kötü davranmamak zarar vermemek
- * Sevgi ve şefkat göstermek
- * Gerekirse yiyecek, içecek, barınak bulmak.

İnsanın çevreye karşı sorumlulukları:

- * Yaşadığımız yeri temiz tutmak
- * Varlıklara zara vermemek
- * Kaynakları bilinçli kullanmak

İnsanın, insanlığın ortak mirasına karşı sorumlulukları:

- * Doğal, tarihi ve kültürel varlıkların neler olduğunu öğrenmek ve onlara zarar vermemek

HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN KULLANILMASI

Çocuk hakları, kanunen ve ahlaki olarak dünya üzerindeki tüm çocukların doğuştan sahip olduğu haklardır. Ancak bazen onların bu hakları anlaması ve kullanmasının önünde büyük engeller bulunmaktadır. Örneğin, barış ortamında yaşamak her çocuğun temel hakkıdır. Buna rağmen günümüzde milyonlarca çocuk savaşın ortasında yaşamak zorunda kalmaktadır.

Her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal ve ahlaki gelişimini sağlayacak bir hayat seviyesinde yaşama hakkı vardır. Ancak birçok çocuk açlık sınırında yaşamakta, şiddet görmekte veya şiddete tanık olmaktadır.

Her çocuğun, kendi yaşamı hakkında kararlar alınırken fikirlerini söyleme hakkı vardır. Ancak pek çok yetişkin onların görüşlerini dinlemeyip bu konuda onlarla işbirliği yapmamaktadır.

HAK VE ÖZGÜRLÜK İHLALI

Dili, dini, ırkı ne olursa olsun her çocuk, sadece çocuk olduğu için hak ve özgürlüklere sahiptir. Bu haklar uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmıştır. Çocukların bu hak ve özgürlükleri elde etmek için herhangi bir çaba göstermesi gerekmez. Ancak kimi zaman hak ve özgürlüklerimizin ihlal edildiği durumlarla karşılaşabiliriz. Bu durumda kendimizi dışlanmış, değersiz ve incinmiş hissederiz. İnsanlara karşı güvenimizi yitiririz. Çevremizdeki insanlar ile sağlıklı ilişkiler kuramayız. Bu yüzden başkalarının hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması karşısında onların neler hissedebileceklerinin farkında olup duyarlı olmalıyız. Kendimize yapılmasını istemediğimiz bir davranışın başkalarına da yapılmaması için çaba göstermeliyiz.

HAK ARAYIŞI

Hak ve özgürlüklerimiz ihlal edildiği zaman hakkımızı aramak için çeşitli yollara başvururuz. Bu durumda öncelikle karşı tarafla anlaşmaya çalışmalıyız. Bunu, karşılıklı konuşarak veya

güvendiğimiz birinin arabuluculuğu ile yapabiliriz. Eğer anlaşma sağlayamazsak yasal yollara başvururuz.

Demokratik toplumlarda insanlar haksızlığa uğradığında sorunlarını uzlaşarak çözerler. Şiddet ve öfke sorunların çözümünde doğru bir yol değildir. Aksine sorun daha da büyütülmüş olur.

Hak ve özgürlüklerimiz bazen kişiler bazen de kamu kurum ve kuruluşları tarafından ihlal edilebilir. Örneğin, trafik kurallarına uyulmaması can güvenliğini tehdit eden kişisel bir ihlaldir. Mahalledeki çöplerin düzenli olarak toplanmaması ise sağlığını tehdit eden kurumsal bir ihlaldir. Kişilerle yaşadığımız sorunu aramızda çözemediğimiz öğretmenimizden veya aile büyüklerimizden yardım istemeliyiz.

Hak ve özgürlüklerimizin ihlal edildiği durumlarda yardım alabileceğimiz kurum ve kuruluşların olduğunu unutmamalıyız. Kişisel sorunlar yaşadığımızda konuşmayı ve yasal yollara başvurmayı deneriz. Devlet kurum ve kuruluşlarıyla sorun yaşıyorsak dilekçe Hakkımızı kullanabiliriz.

YARDIM ALABİLECEĞİMİZ BAZI KURUM VE KURULUŞLAR

1. **Kamu Denetçiliği Kurumu:** Eğitim, sağlık, ulaşım ve barınma gibi konularda kamu hizmeti alırken hakkımız ihlal edilirse bize ne yapmamız gerektiği konusunda yol gösterir.

2. **Okul Meclisleri:** Okul Meclisleri aracılığı ile okul yönetimine katılıp okula ilişkin alınacak kararlarda söz sahibi olabiliriz.

3. **İl Ve İlçe İnsan Hakları Kurulları:** Hak ihlali söz konusu olduğunda bunları araştırıp inceler ve sorunların çözümüne ilişkin valilik veya kaymakamlığa öneride bulunur.

HAK VE ÖZGÜRLÜKLERE SAYGI

Günlük yaşamımızda zaman zaman hak ve özgürlüklerimizin ihlal edildiği durumlar yaşarız. Kendimiz de bazen bunu yapabiliriz. Örneğin, sırada bekleyen arkadaşımızın önüne geçmeye çalışmak, başkalarının eşyalarını izinsiz kullanmak, sınıfta söz alan arkadaşımızın sözünü kesmek onların haklarını ihlal etmektir. Hak ve özgürlüklerimizi kullanırken başkalarının da hakları olduğunu unutmamalıyız. Kendimize gösterilmesini beklediğimiz saygıyı biz de başkalarına göstermeliyiz.

BİRLİKTE YAŞAMA KÜLTÜRÜ

Hak ve özgürlüklerimizin olması ve onları kullanabilmemizin temel koşulu bağımsız bir ülkede yaşıyor olmamızdır. İnsan haklarının

amacı, bir toplumda yaşayan insanların eşit, özgür ve onurlu yaşama hakkını sağlamaktır. Devletler bu hakların gerçekleşmesi için gereken ortamı oluşturmak zorundadır. Bunu sağlayan en iyi yönetim biçimi cumhuriyettir. Cumhuriyet yönetiminde egemenlik halkın elindedir. Halk seçtiği temsilciler aracılığı ile bu hakkını kullanır. Yine cumhuriyet sayesinde halk eşit koşullarda yaşar, herhangi bir kişi veya toplumsal sınıf ayrıcalıklı değildir. Türkiye Cumhuriyeti devleti insan haklarına saygı temeli üzerinde kurulmuştur. Bu özellik Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 4. maddesine göre değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez, ifadesiyle güvenceye alınmıştır. İnsan onurunun hak ve özgürlüklerinin korunduğu ve gerçekleştirildiği en iyi yönetim biçimi cumhuriyettir.

HAZIRLAYAN: TUNCAY YILDIRICI